

В зовнішніх ознаках козацькі традиції проявлялись у військовій символіці (стяги, відзнаки), назвах військової техніки (панцерні потяги (Хортиця, Запорожець, Полуботок та ін.), перейменуванні кораблів Чорноморського флоту (крейсер «Гетьман Іван Мазепа», канонерський човен «Запорожець»). Відповідно до «Статуту Української Народної армії», затвердженого 17 грудня 1917 р. Генеральним секретарем військових справ, кожен громадянин, що перебуває у лавах армії УНР, мав носити назву «козак». Замість звання офіцера вводився термін «старшина» та козак, ройовий, чотарь, бунчужний, сотник, курінний, осавул, полковник, отаман бригади, отаман дивізії, отаман корпусу тощо.

Втілення козацької спадщини було характерно для різних українських військових формувань від УСС до Дієвої Армії УНР. Серед вояків поширилася мода на чорні шапки з кольоровими шликами, черкески та інші елементи старовинного українського військового одягу. З поверненням Центральної Ради видано ряд наказів військового міністра для впорядкування уніформи. Загалом широке зацікавлення козацькими традиціями свідчило про формування національної свідомості українців незалежно від їх етнічної території проживання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гай-Нижник П. Вільнекозацтво / П. Гай-Нижник // Енциклопедія сучасної України. Т. 4. – К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2005. – 547 с.

2. Монкевич Б. Слідами новітніх запорожців. Похід Болбочана на Крим / Б. Монкевич. – Нью-Йорк, 1956. – 296 с.

Діана Чегринець,
студентка 4 курсу
гуманітарно-економічний факультету
Наук. керівник: **О.С. Авдєєва,**
к.і.н., доцент (БДПУ)

СТАНДАРТИ І СТИЛЬ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ 1920-1930-Х РОКІВ.

Актуальність. Студентство виступає в соціумі специфічною соціальною групою зі власними цілями, бажаннями та проблемами. Сучасна студентська молодь – це потужна сила свідомо орієнтована та здатна до конкретних дій, однак так було не завжди. В період становлення радянської тоталітарної держави студентська молодь мала характеристику пасивної, байдужої та слухняної. Почуття протесту та виклику владі остаточно вибухнуло в рядах молоді під час молодіжних виступів кінця 80-х років, в період помаранчевих подій та під час Революції Гідності.

Ступінь досліджуваності проблеми. Історіографія проблеми дослідження представлена рядом праць. Цікавими і ґрунтовними є колективні монографії «Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921–1928 рр.)», «Українське радянське суспільство 30-х рр. ХХ ст.: нариси повсякденного життя» під редакцією С. Кульчицького. Цікавою є праця української дослідниці О. Рябченко «Студенти радянської України

1920–1930-х років: практики повсякденності та конфлікти ідентифікації». Цікавим та оригінальним джерелом інформації виступає спецпроект «100 років студентства».

Мета і методи дослідження. Метою роботи є дослідження повсякдення радянських студентів 20-30-х р. ХХ ст.. Під час роботи над цією темою були використані такі методи дослідження, як порівняльно-історичний та світоглядний.

Сутність дослідження. На початку 1920-х років у системі вищої освіти УСРР відбулися докорінні зміни. 1920-1930-ті роки характеризуються реорганізацією мережі вищих навчальних закладів за галузевою ознакою та впровадженням більшовицького експерименту із «завоювання вищої школи». У 1920 році Нарком освіти УСРР вирішує розформувати університети. Замість них починають функціонувати **інститути народної освіти**. Фактично їх створюють на базі університетських факультетів або поєднуючи декілька з них [1].

Реформи вищої освіти змінюють і критерії вступу до вишу. Тепер сама наявність знань відходить на другий план. Головне – **класове походження та політична благонадійність**. Про це профспілкові, партійні чи комсомольські організації видають «командировки» (довідки) [2, с. 83].

У 1921 р. в УСРР з'являється новий формат навчання: **робітничі факультети**. Там навчаються пролетарі, робітники та селяни, готуючись до вступу в університет. Головний критерій відбору – загальна політ підготовка в межах програми з політ грамотності. Другорядні критерії – знання 4 арифметичних дій та вміння викладати свої думки на папері й усно. Робітфаківці мають перевагу при вступі до вишу перед іншими абітурієнтами і часто вступають без іспитів [1].

Загалом, у 1924 р. в УСРР налічувалося 39 інститутів, 158 технікумів та 33 робітфаки, де навчалось відповідно 35 485, 28 167 та 7 972 осіб. У 4 індустріально-технічних інститутах було 6 824 студенти, у 7 сільськогосподарських – 3856, у 6 медичних – 11 567, у 14 педагогічних – 7 659, у 3 соціально-економічних – 3 789, у 5 художніх – 17905. Мережа вищих навчальних закладів розподілялася по республіці досить нерівномірно. Головними студентськими центрами виступали Київ, Харків, Одеса та Катеринослав [2, с. 79].

Повсякденне життя студентської молоді 1930-х рр. характеризується ударництвом і жертовністю заради побудови великого світлого майбутнього. Керівництво країни вмело використовувало енергію і романтику молодості для реалізації своїх планів, тому студентство активно приймало участь у колективізації, посівних, заготівельних і збиральних кампаніях. Паралельно з сільськогосподарськими роботами, студенти мобілізувалися на кампанії з лікнепу, для роботи в різних закладах, для озеленення чи будівництва. Індустріальні центри також не обходилися без студентів. Студентів відряджали в шахти Донбасу, добувати вугілля для індустріалізації. Багато студентів можна було зустріти на буд майданчиках [3, с. 672-675].

Якщо подивитись на матеріальне становище представників студентства у 20-30-х р. ХХ ст., то можна побачити вкрай нерайдужну

картину. Студентам доводилося обмежувати себе в самому необхідному, шукати додатковий заробіток, щоб якимось зводити кінці з кінцями. Якщо у студента не було ні стипендії, ні роботи, ні допомоги від рідні, життя перетворювалося на суцільну муку.

Протриматися, в першу чергу, могли ті студенти, які отримували державну стипендію. В 20-х р. середній обсяг стипендії складав 21-24 карбованці, у маленьких містах – 7-8 карбованців. Для порівняння: м'ясо коштувало 40 копійок за кілограм, кілограм сиру – 30 копійок, кілограм хліба в середньому 15 копійок. [1]. У 30-х р. розмір стипендії збільшується, студенти індустріально-технічних інститутів тепер, у середньому, отримують 70 руб., сільськогосподарських, економічних і педагогічних – 65 руб., медичних і юридичних – 50 руб [3, с. 712].

Важливим елементом повсякденного життя студентів 1920–1930-х рр. стали гуртожитки. Незважаючи на щорічне збільшення житлової площі, відсоток забезпечення нею студентів залишався незадовільним. На початку 20-х років лише **25% студентів було забезпечено гуртожитками**, а в 1926-1927 роках – 24% (кількість студентів більшає). Загальна тенденція одна: приміщень мало, вони перенаселені, умови жахливі. У кімнатах мешкає по 35-40 осіб, бракує ліжок, матраців, немає опалення, води, каналізації. Так, студенти спали по декілька осіб на одному ліжку чи безпосередньо на підлозі, вкривались своїм одягом. Часто залишались ночувати в аудиторіях, де вдень проводились заняття, жили в бараках для сезонних робітників, казармах, колишніх цехах, садах, вокзалах, актових залах, будинках культури. Щоб забезпечити студентів гуртожитками, використовували навіть церкви. Церковними гуртожитками були київський Михайлівський собор та Лаврський музей [1].

Цікавим елементом повсякденного життя є мода та одяг. Одяг був одним із маркерів пролетарської ідентичності: він мав бути максимально аскетичний та функціональний. Весь необхідний комплект одягу мають близько 40% студентів. Чоловіки – костюм, тужурка, френч, штани. Жінки – плаття, блузка і спідниця [1].

Але, незважаючи на всі тяготи студентського життя значна частина молоді стійко намагалася перенести всі тяготи і у багатьох спогадах згодом підкреслювалося: «Ми жили тяжко, але неповторно гарно» [2, с. 83].

Основні висновки. Отже, життя радянських студентів 1920–1930-х рр. характеризувалося нестачею їжі, дефіцитом житла та одягу. Повсякденне життя студентської молоді 1930-х рр. характеризується ударництвом і жертівністю заради побудови великого світлого майбутнього. Ці риси були проявом сліпої відданості ідеям партії.

ЛІТЕРАТУРА

1. 100 років студентства // Спецпроект «Студвею». URL: <https://100.studway.com.ua/1917#rec30954486> (дата звернення: 10.03.2019).
2. Нариси повсякденного життя радянської України в добу непу (1921–1928 рр.): Колективна монографія/ Відп. ред. С. В. Кульчицький: В 2 ч. — Ч 2. — К.: Інститут історії України НАН України, 2010. — 382 с.
3. Українське радянське суспільство 30-х рр. ХХ ст.: нариси повсякденного життя: Колективна монографія / Відп. ред. С. В. Кульчицький — К.: Інститут історії України НАН України, 2012. — 786 с.